

LBRIS

We know
books

Osamu Dazai, *Ningen Shikkaku*

© 2024 by ALICE BOOKS, pentru prezenta ediție în limba
română

Toate drepturile rezervate

Ilustrație copertă: © Rodrigo Corral

Corectură: Lucia Popovici

ALICE BOOKS

Valea Lupului, Iași

www.alicebooks.ro

hello@alicebooks.ro

Telefon: 0751 54 02 02

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DAZAI, OSAMU

Dezumanizat / Osamu Dazai; trad. din lb. japoneză și note de
Iolanda Prodan. - Valea Lupului: Alice Books, 2024

ISBN 978-630-6676-13-2

I. Prodan, Iolanda (trad.; note)

821.521

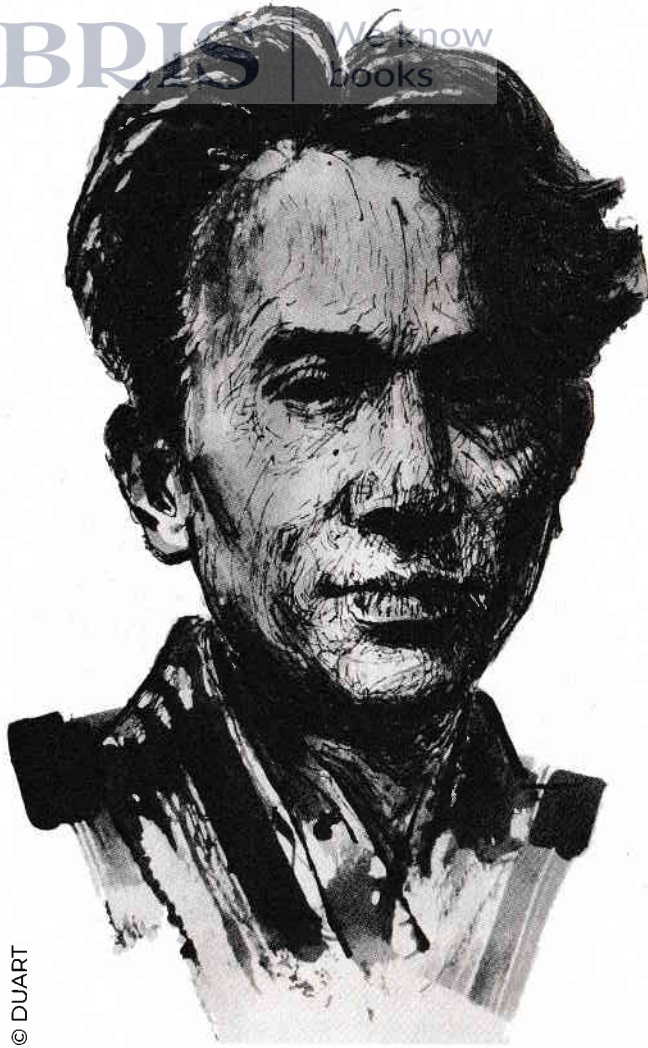
OSAMU DAZAI

Traducere din limba japoneză și note
de Iolanda Prodan

2024

© DUART

Osamu Dazai

OSAMU DAZAI, pe numele său adevărat Shūji Tsushima, s-a născut la 19 iunie 1909, într-o familie numeroasă și înstărită, în prefectura Aomori din nordul Japoniei. În timpul gimnaziului și liceului a publicat povestiri în numeroase publicații locale. A urmat cursurile secției de literatură a liceului din Hirosaki, însă a început să-și neglijeze studiile odată cu sinuciderea idolului său, scriitorul Ryūnosuke Akutagawa, în 1927.

În 1930, după o tentativă eșuată de suicid, a fugit împreună cu o gheișă, fiind dezmoștenit formal de familia sa. La nouă zile după ce a fost exmatriculat de la Universitatea Imperială din Tōkyō, Dazai a avut împreună cu o tânără de 19 ani o nouă tentativă de suicid, căreia doar el i-a supraviețuit, fiind salvat de niște pescari.

LIBRIS

După o lună petrecută într-un spital de boli mintale pentru a scăpa de dependența de analgezice pe bază de morfină, Dazai descoperă că soția l-a înșelat cu cel mai bun prieten al său și divorțează de aceasta, după o nouă tentativă eșuată de dublu suicid.

Dazai atinge apogeul popularității sale după cel de-al Doilea Război Mondial, odată cu romanul *Shayō* (*Amurg*), care zugrăvește declinul nobilimii nipone după război.

Pe 13 iunie 1948, Dazai și amanta pentru care își părăsise soția și copiii se sinucid, înecându-se în canalul Tamagawa din apropierea casei sale. Trupurile lor au fost descoperite abia șase zile mai târziu, pe 19 iunie, când Dazai ar fi împlinit 39 de ani.

Alături de *Amurg* și *Dezumanizat*, printre cele mai renumite scrieri ale lui Osamu Dazai se numără *Tsugaru* (*Tsugaru*), *Joseito* (*Școlărița*), *Viyon no tsuma* (*Nevasta lui Villon*), *Shin Hamuretto* (*Noul Hamlet*) și *Guddo bai* (*Good bye*).

Romanul *Dezumanizat* (*Ningen Shikkaku*), considerat cel mai bine vândut roman japonez după *Kokoro* al lui Natsume Sōseki și tradus în mai multe limbi (engleză, franceză, italiană, spaniolă, germană, chineză, coreeană ș.a.), a beneficiat de mai multe adaptări în Japonia pentru marele ecran (2010, 2019) și benzi desenate, pentru romanul grafic al renumitului artist manga Junji Itō și filmul

de animație *Aoi Bungaku* (primele patru episoade). Biografia lui Osamu Dazai a fost adaptată pentru marele ecran în 2002, iar personajele principale ale serialelor de animație *Bungō Stray Dogs* și *Bungō and Alchemist*, având la bază o serie de benzi desenate de mare succes, poartă numele scriitorilor Osamu Dazai, Ryūnosuke Akutagawa și Kenji Miyazawa.

Traducătoarea romanului

Iolanda PRODAN (n. 1973, Iași) este traducător literar din limbile japoneză, coreeană și engleză. Doctor în domeniul Științelor Comunicării, a beneficiat de burse de cercetare în Franța, Italia, Japonia și Coreea de Sud. A semnat traduceri în limba română din importanți scriitori japonezi și sud-coreeni (Hwang Sok-yong, Han Kang, Ko Un, Gong Ji-young, Jeong Ho-seung, Beop Jeong, Osamu Dazai, Sayaka Murata, Niimi Nankichi, Eiko Kadono, Toshikazu Kawaguchi, Sang Young Park, Mieko Kawakami, Sohn Won-pyung ș.a.) pentru diferite edituri și reviste literare. Este pasionată de traduceri literare, arhitectură și artă fotografică.

interesează frumusețea și urâtenia) ar face un compliment deplasat – „ce băiețel drăgălaș!” –, însă umbra de pe fața zâmbitoare a băiatului care aduce cu ceea ce vulgul numește „drăgălășenie” nu face complimentul lipsit de sens, dar, dacă ești un om exersat cât de puțin în aprecierea frumuseții și urâteniei, de la prima vedere ai murmura profund dezgustat „vai, ce copil urât!”, și probabil ai arunca fotografia ca și cum te-ai descotorosi de o omidă păroasă.

Într-adevăr, cu cât privești mai mult rânjetul aceluia copil, cu atât te simți mai copleșit de o senzație inexplicabilă de repulsie. Nu e nici decum un chip zâmbitor. Acest copil nu zâmbește câtuși de puțin. O dovedesc pumnii puternic încleștați. Ființa umană nu poate zâmbi când are pumnii strânși. E o maimuță. E rânjetul unei maimuțe. Pe chipul său nu e decât o masă de riduri contorsionate, dezgustătoare. Expresia e atât de ciudată, atât de murdară, încât îmi provoacă o stare de greață și-mi vine să-i spun „băiețușul cu riduri”. Niciodată în viața mea nu am văzut un copil cu o expresie atât de bizară.

Chipul din cea de-a doua fotografie e șocant de schimbat. Băiatul e la școală acum.

Nu poți spune dacă fotografia e din timpul liceului sau al facultății, dar, în orice caz, e foarte chipeș. Însă, în același mod bizar, chipul lui nu-ți lasă impresia unei ființe umane în viață. Poartă uniformă, din buzunarul de la piept ieșe colțul unei batiste albe, stă picior peste picior pe un fotoliu din ratan și râde din nou. De data asta, nu e zâmbetul unei maimuțe ridate, ci e un surâs schițat cu finețe, dar, cumva, e diferit de zâmbetul unui om. Nu are câtuși de puțin substanță – să-i spun greutatea sângelui sau gustul înțepător al vieții umane? –, dar are gingășie, nu a unei păsări, ci a unei pene, e doar o coală albă de hârtie zâmbind. Pe scurt, din cap până în picioare, e o plăsmuire artificială. Să spui că-i snob n-ar fi de ajuns. Să-l faci frivol nu-i destul. „Dandy” nu-i cuvântul potrivit. „Elegant”, firește, nu-i suficient. Dar, privindu-l mai bine, simți că și frumusețea răvășitoare a acestui elev îți dă o senzație înfiorătoare, ca și cum ai citi o poveste despre fantome. Niciodată nu am văzut un tânăr de o frumusețe atât de stranie.

Cea de-a treia fotografie e cea mai înspăimântătoare. Nu-i poți ghici vârsta. Are câteva șuvițe de păr alb. Fotografia e făcută în ungherul unei odăi îngrozitor de mizerabile (în

spatele lui, peretele stă să se prăbușească în trei locuri – se vede clar), are mâinile întinse deasupra unei mici vetre din fontă, cu cărbuni. De data asta nu râde. Chipul său este complet inexpresiv. O fotografie dezgustătoare, emanând miros de nenorocire, ca și cum ar fi murit stând cu mâinile deasupra vetrei. Și nu e singurul lucru care-ți dă fiori. Fotografiată atât de aproape, fața îi este atât de mare, încât îi pot desluși fiecare trăsătură: frunte obișnuită, riduri banale, sprâncene neieșite din comun, ochi banali, nasul, gura și bărbia, toate neremarcabile, ah! – nu doar că e un chip inexpresiv, e cu totul neimpresionant, nememorabil. Nu are nimic special. De pildă, dacă mă uit la fotografie și apoi închid ochii, i-am uitat pe loc chipul. Îmi amintesc de pereții odăii, de mica vatră cu cărbuni, dar chipul protagonistului cămăruței se înceteșează, dispare, orice aș face nu mi-l amintesc câtuși de puțin. Un chip după care nu poate fi făcut un tablou. O față după care nu poți schița nici benzi desenate. Deschid ochii, dar nu simt nici măcar bucuria că l-am recunoscut – a, da! acesta e chipul! Ca să fiu extrem de sincer, nu-mi amintesc cum arată chipul său nici dacă mă uit din nou la fotografie cu ochii larg

deschiși. Mă dezgustă, mă irită, mă face să întorc pe loc privirea.

Chiar și un chip peste care se așterne „mască morții” e mai expresiv, mai memorabil. Arată mai degrabă ca un trup de om de care au fost prinse capul și gâtul unui cal de povară. Privindu-l, o vagă senzație de dezgust mă face să tresar. Niciodată nu am văzut un bărbat cu o față atât de bizară, de misterioasă.

LBRIS

We know
books

Primul carnet

第
一
の
手
記

Am dus o viață copleșitor de rușinoasă.

Eu însumi nu știu ce înseamnă să trăiești ca o ființă umană. M-am născut într-un sat din regiunea Tōhoku și prima oară când am văzut un tren cu aburi eram destul de măricel. Urcam și coboram de pe pasarela din gară, fără să știu că fusese construită ca oamenii să treacă peste liniile de cale ferată, crezând că o ridicaseră ca să dea gării aerul unui loc de joacă occidental, încântător de sofisticat și elegant. Și mult timp am fost convins că așa e. Să urc și să cobor pasarela era pentru mine un amuzament destul de rafinat, unul dintre cele mai bune servicii puse la dispoziție de căile

ferate, dar, mai târziu, când am descoperit că nu e decât o scară cu scop practic, așa încât călătorii să treacă peste șine, mi-am pierdut brusc interesul pentru pasarelă.

În copilărie, când am văzut metroul în cărțile ilustrate, nu mi-a trecut prin cap că a fost inventat dintr-o necesitate practică. Să călătorești mai degrabă în subteran decât la suprafață era pentru mine un joc amuzant, original.

De mic am fost o fire bolnăvicioasă și deseori am zăcut. În timp ce stăteam întins, constatam ce decor plictisitor făceau cearșafurile, fețele de pernă și saltelele, dar, pe la vreo douăzeci de ani, când am avut brusc revelația că sunt practice și folositoare, am fost deprimat de fața întunecată a parcimoniei ființei umane.

Niciodată nu am știut ce înseamnă să faci foamea. Nu vreau să spun că am fost crescut într-o familie fără greutate – nu acesta e sensul stupid al cuvintelor mele –, ci că habar nu am avut cum e senzația de „burtă goală”. Poate suna ciudat, dar niciodată nu am băgat de seamă că burta mi-e goală. Când eram la școala primară și la gimnaziu, după ce mă întorceam de la ore, cei din casă începeau să se agite în jurul meu – ți-e foame, nu-i așa? ne amintim și noi cum e, știm cât de foame trebuie să-ți fie

când te întorci de la școală, ce zici de niște boabe de fasole dulce glasate cu zahăr, avem și *castella*¹ și pâine – și, înzestrat din naștere cu spiritul de sacrificiu de a face pe plac celorlalți, mormăiam „mi-e foame” și-mi îndesam în gură vreo zece boabe de fasole glasate, dar, chiar și așa, continuam să mă întreb, fără să pricep deloc, cum o fi senzația de foame.

Desigur, și eu mănânc mult, dar nu-mi prea amintesc să fi mâncat pentru că mi-e foame. Mănânc ce mi se pare ciudat, extravagant. Când sunt invitat, mănânc aproape totul, chiar dacă mă forțez. În copilărie, cu adevărat cel mai chinuitor moment era atunci când trebuia să iau masa în familie.

În casa noastră de la țară luam masa împreună cu familia – eram în total zece suflete; aliniați pe două rânduri, față în față, fiecare mânca la măsuța lui; cum eu eram mezinul, firește, ședeam la capătul rândului. Odaia în care mâncam era întunecată și imaginea unei familii de zece persoane luând prânzul într-o liniște perfectă îmi dădea întotdeauna senzația

1. Prăjitură asemănătoare cu pandișpanul, introdusă în Japonia de misionarii portughezi, menționată în documente istorice încă din secolul al XVII-lea.

de frig. În plus, eram o familie tradițională de la țară, așa că aveam mereu aceleași feluri de mâncare și nu îndrăzneau să sper că pot mânca ceva ciudat sau extravagant. Cu fiecare zi, eram din ce în ce mai îngrozit de mesele luate în familie. Între mici îmbucături, luate șezând pe ultimul scaun din rând, tremurând de frig într-o odaie întunecoasă, mă întrebam de ce omul trebuie să mănânce de trei ori pe zi, de ce toți facem o față sobră, solemnă, de ce ne strângem la aceeași oră în odaia asta obscură, aliniați într-o ordine precisă, ca și cum ar fi un ritual, ca să mestecăm, fie că ne e foame sau nu, fără să scoatem niciun cuvânt, cu privirea în pământ, de parcă ne-am ruga la spiritele care bântuie prin casă.

Se zice că cine nu mănâncă moare, dar pentru mine vorbele astea nu sunau decât ca o amenințare îngrozitoare. Și totuși, această superstiție (nici azi nu pot să cred decât că e doar o superstiție) dintotdeauna m-a neliniștit, m-a îngrozit. Ca să nu moară, oamenii trebuie să mănânce, ca să mănânce, trebuie să muncească – nu erau vorbe mai de neînțeles, mai obscure și mai amenințătoare decât acestea.

Nici acum nu înțeleg actele ființelor umane. Devorat de neliniștea că ideea mea despre

fericire e atât de diferită de ideea de fericire a tuturor oamenilor din lume, mă zvârcoleam noaptea în pat, gemând ca și cum mi-aș fi pierdut mințile. Sunt eu fericit? Încă din copilărie, i-am auzit de multe ori pe cei din jurul meu spunându-mi că sunt un om fericit, dar eu nu-mi amintesc decât infernul în care am trăit și mi se pare că cei care îmi zic că sunt fericit sunt incomparabil mai fericiți decât mine.

Uneori am crezut că, dacă una din cele zece nenorociri prin care am trecut ar fi dusă de un seamăn de lângă mine, acea nenorocire ar fi de ajuns să-i curme viața.

Pe scurt, nu înțeleg. Nu înțeleg, nu-mi pot imagina ce înseamnă suferința pentru cel de lângă mine, cât de intensă poate fi. Suferințele practice, cele care pot fi soluționate doar mâncând, pot fi cele mai sfâșietoare, aidoma suferințelor când arzi în flăcările din măruntaiele infernului, îndeajuns de îngrozitoare cât să pălească pe lângă cele zece suferințe ale mele, dar tocmai asta nu înțeleg: se poate numi suferință adevărată atunci când nu-ți curmi viața, nu-ți pierzi mințile, ești interesat de partidele politice, nu disperi și poți lupta pentru existența ta fără să capitulezi? Nu cumva acești oameni sunt atât de egoiști, încât, neîndoindu-se

niciodată de ei înșiși, cred că așa trebuie să fie viața lor? Dacă este așa, atunci înseamnă că suferința nu-i o povară, că toate ființele umane sunt la fel, că ne mulțumim așa cum sunt și suntem. Nu știu... Bănuiesc că, după o noapte în care au dormit bine, a doua zi dimineată se trezesc cu forțe proaspete. Oare ce visează? La ce se gândesc când merg pe drum? La bani? Nu, nu se poate să fie numai asta. Îmi amintesc că am auzit despre teoria care spune că ființa umană trăiește ca să mănânce, dar nu am auzit niciodată că trăiești pentru bani. Ba nu, totuși, uneori... Nu, nici asta nu știu... Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât nu mai înțeleg. Sunt asaltat de neliniștea și teama îngrozitoare de a fi diferit de ceilalți – e tot ce simt. Mi-e aproape imposibil să port o conversație cu cei de lângă mine. Nu știu ce să le spun, cum ar trebui să le vorbesc.

Așa mi-a venit ideea să fac pe bufonul.

Era ultima mea încercare de afecțiune pentru oameni. Chiar dacă eram de-a dreptul îngrozit de ființa umană, nu puteam renunța la ea. Bufoneria mea a fost singurul fir care m-a ținut legat de ea. La exterior, zâmbetul nu-mi păreașea niciodată chipul, în interior duceam o luptă disperată. O mie de bătălii pentru un

zâmbet, un echilibru care atârna de un fir de păr, un serviciu în slujba ființei umane, pentru care mă treceau șiroaie de transpirații reci.

Copil fiind, habar nu aveam ce suferințe au cei din familia mea, la ce se gândesc. Incapabil să controlez repulsia și teama față de alții, ajunseseam un clown desăvârșit și, fără să-mi dau seama, un copil care nu putea spune niciodată niciun cuvânt adevărat.

În fotografia pe care am făcut-o atunci cu familia mea, toți au fețe serioase, doar a mea e – negreșit, cum altfel? – contorsionată de un rânjel bizar. A fost una din bufoneriile mele copilărești, patetice.

Niciodată nu am întors vorba celor din familia mea, indiferent ce-mi spuneau. Cel mai mic reproș mă făcea să mă simt de parcă aș fi fost trăsniț de un fulger violent, ca și cum îmi pierdusem mințile. Nu doar că nu le întorceam vorba, dar eram convins că reproșurile lor erau „adevărul” obârșiei milenare a ființei umane. Neputincios să pun în practică acest adevăr, ajunseseam să cred că nu sunt capabil să trăiesc împreună cu alți oameni. Nu aveam putere să mă cert cu alții, să-mi iau apărarea. Când eram criticat, simțeam și mai mult, fără urmă de îndoială, că eu sunt cel îngrozitor de